

Sygn. akt IA Ca 1018/12

Sygn. akt IA Ca 1018/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Hanna Muras

Sędziowie: SA Przemysław Kurzawa

SO (del.) Joanna Zaporowska (spr.)

Protokolant: st.sekr. sąd. Marta Rudnik

po rozpoznaniu w dniu 13 grudnia 2012 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa P. O., W. O.

przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W.

o zapłatę i ustalenie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 19 kwietnia 2012 r., sygn. akt II C 686/11

oddala apelację.

Sygn. akt I ACa 1018/12

UZASADNIENIE :

Powodowie P. O. i W. O. pozwem z dnia 1 września 2011 r. domagali się zasądzenia od pozwanego (...) S. A. tytułem zadośćuczynienia na rzecz powoda kwoty 40 000 zł i na rzecz powódki 50 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 maja 2011 r. do dnia zapłaty oraz zapłaty na rzecz powódki 2 990 zł tytułem zwrotu kosztów pochówku męża oraz ustalenia odpowiedzialności pozwanego na przyszłość z tytułu wypadku z dnia 8 września 2000 r w którym zginął mąż powódki, a nadto zasądzenia zwrotu kosztów procesu.

Pozwany (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2012 r., uwzględniając w znacznej części powództwo, Sąd Okręgowy :

I. zasądził od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powoda P. O. kwotę 40 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 18 maja 2011 r. do dnia zapłaty;

II. zasądził od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powódki W. O. kwotę 42 990 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 18 maja 2011 r. do dnia zapłaty;

III. w pozostałym zakresie powództwo oddalił;

IV. zasądził od pozwanego (...) S.A z siedzibą w W. na rzecz powodów P. O. i W. O. kwotę 4 234 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 3 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

V. nakazał pobrać od pozwanego (...) S.A z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie 3 414 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych.

Sąd Okręgowy poczynił następujące ustalenia faktyczne:

W następstwie wypadku drogowego, mającego miejsce w dniu 8 września 2000 r., M. O. – mąż W. O. i ojciec P. O. - na skutek doznanych licznych i ciężkich obrażeń ciała zmarł w szpitalu w dniu 10 września 2000 r.

Sprawcą wypadku był, kierujący samochodem marki P. F. (...), D. W., który prowadził pojazd w stanie nietrzeźwości, nie dostosował taktyki i techniki jazdy do warunków drogowych oraz nie zachował szczególnej ostrożności oraz bezpiecznego odstępu bocznego podczas wyprzedzania pieszego M. O. prowadzącego rower w następstwie czego go potrącił. Sprawca wypadku został skazany na karę 3 lat pozbawienia wolności, zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych na 10 lat, podanie wyroku do publicznej wiadomości w gazecie (...). Sprawca wypadku był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej w (...) S.A. w W..

Powodowie zwrócili się do ubezpieczyciela o przyznanie zadośćuczynienia na podstawie art. 446 § 4 k.c. w wysokości 40 000 zł na rzecz P. O. i 50 000 zł na rzecz W. O. oraz o zwrot kosztów pochówku i pomnika w kwocie 5 090 zł poniesionych przez powódkę, jednakże ubezpieczyciel (pozwany) pismem z dnia 17 maja 2011 r. nie uwzględnił żądania wskazując na brak podstaw prawnych. Następnie 9 lutego 2011 r. przyznał dla obojga powodów 23 062,60 zł z tytułu pogorszenia się ich sytuacji życiowej.

W dacie wypadku M. O. miał 65 lat, jego żona 49 lat a syn P. 23 lata. Państwo O. byli małżeństwem 32 lata, mieli dorosłe dzieci – dwoje usamodzielnio się, zaś córka i syn P. mieszkali z rodzicami. Małżonkowie pomagali w opiece nad wnukiem drugiemu synowi. M. O. był na rencie, która stanowiła podstawę utrzymania rodziny. Jego żona korzystała z zasiłku dla bezrobotnych, syn P. pracował ale również korzystał ze wsparcia finansowego ojca. Małżonkowie O. nie mieli innych dochodów ani gospodarstwa rolnego.

Syn P. był najmłodszym z rodzeństwa i mieszkał z rodzicami, był silniej niż pozostałe rodzeństwo emocjonalnie związany z ojcem.

Po śmierci męża powódka załamała się psychicznie, zaczęła więcej chorować i leczyć się u neurologa i laryngologa. Do chwili obecnej nie może pogodzić się ze stratą męża, towarzysza życia, który ją wspierał i utrzymywał.

Po śmierci męża powódce ostatecznie wypłacana jest renta w wysokości przysługującej jej mężowi.

Powódka poniosła koszty pogrzebu w kwocie 2 990 zł.

Ustalając stan faktyczny Sąd Okręgowy oparł się na dowodach powołanych w uzasadnieniu, tj. zebranych w sprawie dokumentach i ich kopiach (niekwestionowanych przez strony) oraz zeznaniach stron, uznając za wiarygodne w zakresie faktów istotnych. Sąd stwierdził, iż zeznania stron były spójne i wzajemnie się uzupełniały w zakresie więzi emocjonalnych łączących powodów z M. O., zakresu opieki męża nad żoną i rodziną, zaspokajania potrzeb finansowych i duchowych, a nadto, iż ich treść nie została zaprzeczona jakimkolwiek innym dowodem.

Sąd wskazał, że pozwany zakwestionował jedynie wydatki wynikające z duplikatu rachunku na pokrycie kosztów pomnika.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał roszczenie w przeważającej części za uzasadnione.

Sąd Okręgowy wskazał, iż okolicznością bezsporną w sprawie był fakt ubezpieczenia sprawcy wypadku z tytułu odpowiedzialności cywilnej w (...) S.A. (art. 822 § 1 i 4 k.c.), jak również, iż pozwany nie kwestionował swojej legitymacji biernej, choć wywodził, że żądanie zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych nie mieści się w katalogu spraw wymienionych w art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. z 2003 r., Nr 124, poz. 1152 ze zmianami).

Sąd Okręgowy stwierdził, że art. 446 § 4 k.c., stanowiący obecnie podstawę przyznania przez Sąd najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, obowiązujący od 3 sierpnia 2008 r. (dodany przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw - Dz.U. z 2008 r., Nr 116, poz. 731) nie może mieć zastosowania w rozpoznawanej sprawie. Wypadek skutkujący śmiercią M. O. miał bowiem miejsce w dniu 8 września 2000 r. a zatem przed wejściem przywołanego przepisu w życie, brak jest natomiast wyraźnego wskazania ustawodawcy by przepis ten stosować do oceny skutków prawnych powstałych pod rządami starej ustawy.

Sąd Okręgowy, odwołując się do stanowiska wyrażonego w orzecznictwie Sądu Najwyższego (uchwała SN z dnia 22 października 2010 r. II CZP 76/10, wyrok SN z 13 lipca 2011 r. III 32/11) i je podziеляjąc uznał, iż w niniejszej sprawie podstawę domagania się odszkodowania przez powodów mogą stanowić przepisy art. 24 k.c. i art. 448 k.c. Sąd Okręgowy zwrócił jednocześnie uwagę na brak aprobaty tego stanowiska w części doktryny, przykładowo wskazując Adama Szpunara (por. Adam Szpunar „Zadośćuczynienie za szkodę majątkową” Wydanie I Bydgoszcz 1999 str. 207-210). Stwierdził, iż Adam Szpunar wskazuje, iż przepis art. 488 k.c. nie obejmuje swą dyspozycją naruszenia wszelkich dóbr osobistych w szczególności wobec tego, że sprawca szkody powstałej w wypadku odpowiada często na zasadzie ryzyka a nie winy natomiast dla wykazania, że doszło do naruszenia dóbr osobistych konieczne jest jedynie wykazanie naruszenia i bezprawności działania naruszydela, nie jest konieczne wykazanie winy.

W ocenie Sądu Okręgowego, na skutek wypadku zawinionego przez sprawcę zostało naruszone dobro osobiste w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie, które to prawo zostało zerwane gwałtowną śmiercią M. O..

Każdy bowiem człowiek ma prawo do życia w pełnej rodzinie rozumianej jako związek dwojga rodziców i związek rodziców i dzieci bez względu na ich wiek. Możliwość zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 488 k.c. w związku z naruszeniem dóbr osobistych osoby związanej emocjonalnie ze zmarłym potwierdziła także uchwała Sądu Najwyższego z 13 lipca 2011 r. III CZP 32/11 (Lex 950584).

Sąd Okręgowy w pełni podzielił pogląd Sądu Najwyższego zaprezentowany w uchwale z dnia 13 lipca 2011 r. i wyroku z dnia 22 października 2010 r. akcentując, iż trafność tego poglądu i możliwość zastosowania art. 488 k.c. do bliskich ofiar wypadków komunikacyjnych, którzy byli emocjonalnie związani z ofiarą wypadku została ostatecznie usankcjonowana wprowadzeniem przepisu art. 446 § 4 k.c.

W ocenie Sądu Okręgowego, przyjęcie za pozwanym twierdzenia, że odpowiedzialność ubezpieczyciela nie może być wywiedziona z naruszenia dóbr osobistych powoda w sytuacji kiedy do porządku prawnego został wprowadzony art. 446 § 4 k.c. w sposób nieuprawniony różnicowałby położenie m.in. ofiar wypadków przed wejściem w życie art. 446 § 4 k.c. i po jego wprowadzeniu do porządku prawnego. Przyjęcie takiej koncepcji jest niezgodne ze wzorcem konstytucyjnej równości obywateli wobec prawa.

Sąd Okręgowy stwierdził, iż nagła utrata osoby z którą przeżyło się ponad 30 lat, z którą zamierzało się dożyć sędziwego wieku, która była oparciem finansowym, emocjonalnym i duchowym wywołuje traumę. Wskazał, iż powódka utraciła relacje małżeńskie, oparcie w drugiej osobie. Za powodujące wstrząs psychiczny Sąd ocenił utratę rodzica z którym, mimo dorosłości, zamieszkiwało się i najbardziej z rodzeństwa emocjonalnie związanego. Sąd miał na uwadze jednak, iż dorosłe dziecko chociażby z powodu młodego wieku ma większe szanse niż matka ułożenia sobie życia.

W ocenie Sądu Okręgowego zaoferowany przez powódkę materiał dowodowy nie dał podstawy do zasądzenia powódce wyższego niż powodowi zadośćuczynienia. Ustalone zadośćuczynienie Sąd uznał za adekwatne do winy sprawcy, za którego odpowiada ubezpieczyciel, podkreślając przy tym, iż kierujący samochodem dopuścił się popełnienia czynu zabronionego polegającego na umyślnym naruszeniu zasad w ruchu drogowego w stanie nietrzeźwości. Wskazał, iż przestępstwo z art. 177 k.k. jest co do zasady przestępstwem nieumyślnym, niemniej jednak okoliczność umyślnego lub nieumyślnego naruszenia zasad bezpieczeństwa ma istotne znaczenie dla oceny winy sprawcy. Ustalenie wysokości odpowiedniego zadośćuczynienia powinno następować z uwzględnieniem wszelkich okoliczności sprawy w tym rodzaju chronionego dobra, rozmiaru doznanego uszczerbku, następstw naruszenia.

Sąd stwierdził, iż w sprawie zostało naruszone jedno z najważniejszych dóbr osobistych człowieka a uszczerbek z tego wynikły jest nie do naprawienia.

Zdaniem Sądu Okręgowego przyznane powodom zadośćuczynienie w jednakowym rozmiarze (po 40 000 zł) jest adekwatne do rozmiaru cierpień i krzywd powstałych na skutek śmierci M. O..

Sąd Okręgowy zasądził nadto na rzecz powódki poniesione przez nią koszty pogrzebu wskazując, iż strona pozwana nie kwestionowała, co do zasady ich wysokości i uznając przedłożone zestawienie tych kosztów za niewygórowane i zgodne z art. 446 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił żądania zasądzenia kwoty 2 100 zł tytułem pokrycia kosztów pomnika, uznając przedłożony na jego poparcie dokument w postaci duplikatu rachunku na pokrycie tych kosztów za nieprzekonujący dla uznania zasadności wydatku. Wskazał na zakwestionowanie powyższego dokumentu przez stronę pozwaną. Niemniej jednak stwierdził, iż co do zasady żądanie pokrycia tego rodzaju kosztów mieści się w dyspozycji art. 446 § 1 k.c. Jeżeli zatem okaże się, że oryginał został wcześniej złożony u pozwanego czy też powodowie przedstawiają go w oryginale, wydatek ten powinien być pokryty w ramach ubezpieczenia sprawcy wypadku przez pozwane (...).

Za niezasadne Sąd uznał, żądanie ustalenia odpowiedzialności pozwanego za skutki wypadku na przyszłość, wskazując, iż rozstrzygnięcie tego rodzaju jest możliwe w odniesieniu do bezpośrednio pokrzywdzonego a nie w stosunku do jego rodziny i tylko w sytuacji w której istnieje hipotetyczna sytuacja w której może dojść do dalszych ujemnych następstw pozostających w związku z wypadkiem. Przepisy dotyczące ochrony w związku z naruszeniem dóbr osobistych nie umożliwiają osobie pokrzywdzonej takim działaniem do ustalenia odpowiedzialności na przyszłość a co najwyżej zaniechania określonego bezprawnego działania (art. 24 § 1 k.c.).

Sąd Okręgowy nie podzielił zarzutu pozwanego przedawnienia roszczenia, wskazując, że dla zdarzenia z jakiego powodowie wywodzili szkodę (przestępstwo z art. 177 k.k.) ustawodawca przewidział 20-letni okres przedawnienia (art. 442¹ § 2 k.c.). Zestawiając daty wypadku (8 września 2000 r.) i wniesienia powództwa do sądu (1 września 2011 r.) uznał powództwo za wniesione przed upływem terminu przedawnienia.

O odsetkach Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 w zw. z art. 399 § 1 k.c., uwzględniając żądanie powodów ich zasądzenia od dnia 18 maja 2011 r., tj. od dnia następnego od otrzymania z (...) pisma z dnia 17 maja 2011 r. o odmowie przyznania zadośćuczynienia, uznając, iż od tej daty pozwany mógł spełnić roszczenie i pozostawał w zwłoce.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach procesu był art. 100 k.p.c.

Apelację od wyroku wniósł pozwany, zaskarżając go w części w punkcie I oraz w punkcie II ponad kwotę 2 990 zł.

Apelujący zarzucił:

1) naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, (...), (...) poprzez nie tyle błędną wykładnię, lecz brak jego analizy, co skutkowało uznaniem zasadności roszczenia;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 24 k.c. w związku z art. 448 k.c. – poprzez uznanie, że normy wynikające z ww. przepisów stanowią podstawę zasądzonego roszczenia.

W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz rozstrzygnięcie o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego za I i II instancję.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja jest niezasadna.

Apelacja pozwanego w zasadzie sprowadza się do kwestionowania przyjętej przez Sąd I instancji podstawy zasądzenia na rzecz powodów zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w związku ze śmiercią M. O. - małżonka i ojca powodów - tj. art. 24 k.c. w związku z art. 448 k.c., i w tym zakresie posiłkowania się przez Sąd Okręgowy orzecnictwem Sądu Najwyższego, w sytuacji gdy obowiązująca w dacie orzekania regulacja (art. 448 k.c.) nie dawała podstawy do zasądzenia zadośćuczynienia na skutek samej utraty życia osoby bliskiej. W tym zakresie istniejącą „lukę w prawie” ustawodawca uzupełnił bowiem poprzez dodanie do art. 446 k.c. § 4 w związku z sygnalizowaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich niedostateczną ochroną prawną rodzin ofiar wypadków.

Nie można zgodzić się ze skarżącym jakoby przed nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw - Dz.U. z 2008 r., Nr 116, poz. 731) art. 448 k.c. nie mógł stanowić podstawy przyznania zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej. Sąd Apelacyjny przychylił się do interpretacji Sądu Okręgowego, popartej orzecnictwem Sądu Najwyższego, o możliwości przyznania zadośćuczynienia za krzywdę powstałą przed dniem wejścia w życie przepisu art. 446 § 4 k.c. w oparciu o art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. (vide: uchwała SN z dnia 13 lipca 2011 r. III CZP/2011, OSNC 2012/1/10, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2011 r. I CSK 621/10, LEX nr 848128, uchwała SN z dnia 22 października 2010 r. III CZP 76/10, nie publ.). Wymaga jedynie uzupełnienia, iż dochodzenie tego roszczenia na podstawie art. 448 k.c. wiązało się z większą aktywnością strony w związku z koniecznością wykazania istnienia rodzaju więzi, stanowiącej jej dobro osobiste podlegające ochronie. Aktualnie zaś obowiązujący art. 446 § 4 k.c. zezwala na uzyskanie zadośćuczynienia bez potrzeby wykazywania jakichkolwiek dodatkowych przesłanek, poza wymienionymi w tym przepisie, co ułatwia dochodzenia zadośćuczynienia. Wprowadzenie art. 446 § 4 k.c. doprowadziło jedynie do zmiany w sposobie realizacji roszczenia przez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania.

Art. 446 § 4 k.c. w relacji do art. 448 k.c. poszerzył zatem możliwość uzyskania zadośćuczynienia. W konsekwencji obecnie dochodzenie roszczenia o zadośćuczynienie dla najbliższych członków rodziny zmarłego może mieć miejsce w oparciu o oba przepisy.

Ustosunkowując się do poniesionej w apelacji argumentacji wskazać również należy, iż na gruncie art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. Nr 124, poz. 1152 ze zm.) skoro posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem pojazdu szkodę, której następstwem jest między innymi śmierć, to w ramach zawartej umowy ubezpieczenia ubezpieczyciel przejmuje odpowiedzialność sprawcy. Taka jest bowiem w ogóle istota ubezpieczenia się od odpowiedzialności cywilnej i ani z przepisów ustawy, ani z umowy nie wynika, by odpowiedzialność ubezpieczyciela za szkodę w postaci naruszenia dóbr osobistych osób najbliższych osoby zmarłej, wywołane śmiercią na skutek wypadku spowodowanego przez kierującego pojazdem mechanicznym, za którą on sam ponosi odpowiedzialność, była wyłączona. Takie wyłączenie musiałoby być wyraźne.

Konkludując, Sąd Okręgowy trafnie zatem na gruncie niniejszej sprawy zastosował art. 448 k.c. i 24 k.c., słusznie kwalifikując prawo do życia w pełnej rodzinie, zerwane gwałtowną śmiercią M. O. jako dobro osobiste naruszone na skutek wypadku zawinonego przez sprawcę, przyznał tytułem kompensaty doznanej przez małżonkę i syna krzywdy zadośćuczynienie, celem złagodzenia cierpień psychicznych wywołanych śmiercią osoby najbliższej. Jako że apelujący

w zakresie wysokości przyznanego powodom zadośćuczynienia nie podnosił konkretnych zarzutów, Sąd Apelacyjny nie czynił szerszych wywodów, podziеляjąc jako adekwatne do rozmiaru cierpień i krzywd powstałych na skutek śmierci M. O. zasądzone przez Sąd pierwszej instancji kwoty.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny nie znajdując podstaw do podzielenia zarzutów apelacji, na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.